

Duška Žitko, *Giuseppe Tartini* – *violinski virtuoz, skladatelj, teoretik in pedagog svetovnega slovesa*

Piran: Pomorski muzej Sergej Mašera. 2017, 121 str.

Italijanski skladatelj, violinist in pedagog slovenskega rodu oz. rojen na Slovenskem v Piranu 8. apr. 1692, ki je večinoma živel in deloval v Padovi in Pragi, je bil zagotovo neke vrste glasbeni poliglot. V Padovi je 26. feb. 1770 tudi umrl. Glasbeno šolanje je začel v rodnem Piranu in sosednjem Kopru. 16-leten se je (1708) vpisal na pravno fakulteto v italijanski Padovi. V As-

sisiju pa je v samostanu študiral violino in osnove kompozicije ter raziskoval akustične glasbene zakonitosti. Od 1714 je igral v opernem orkestru v Anconi in l. 1721 postal prvi violinist – koncertni mojster v baziliki sv. Antona v Padovi. V letih 1723–1726 je bil na gostovanju v Pragi, 1727 pa je v Padovi ustanovil svojo lastno violinsko šolo. Iz nje so izšli pomembni violinisti tistega časa. Tartini je obogatil violinsko tehniko: uporabljal je debelejšje strune, daljši lok, izpopolnil je tehniko leve roke in iznašel t. i. diferenčni ton.¹ Tartini je avtorsko ustvarjal instrumentalno glasbo, saj njegov opus obsega ok. 125 solističnih koncertov, največ violinskih in 200 violinskih sonat. Izmed njih je zagotovo najznamenitejša *Vražji trilček* (1713; dandanašnje obliko ji je dal sloviti violinski virtuoz Fritz Kreisler, 1875–1962).² Tu je še okoli 50 triosonat. Pisal pa je tudi razprave o akustičnih vprašanjih (*Traktat o glasbi*, 1754).

O tem in takem Tartiniju tokrat piše avtorica D. Žitko, ki na najprej omeni vsa dosedanja piranska tj. slovenska prizadevanja na področju odkrivanja življenja in dela slavnega Giuseppeja Tartinija. Knjigo, ki jo je izdal Pomorski muzej Sergej Mašera, so posvetili »Vilimu Demšarju, restavratorju Tartinije-

¹ Kombinacijski ton, ki se sliši ob razliki frekvenc dveh tonov, ko npr. zvenita $c^2 = 517$ Hz in $g^2 = 775$ Hz, je slišati tudi g^2-c^2 , tj. ton $c^1 = 258$ Hz.

² *Sonata* v g-molu iz leta 1713.

ve violine»; to hranijo v njegovi rojstni hiši v Piranu, kjer ima dandanes sedež Skupnost Italijanov Giuseppe Tartini pri nas. To je tista (Tartinijeva) violina, ki jo je znani ljubljanski goslar³ tako usposobil, da so nanjo igrali že številni domači in tuji violinisti (Uto Ughi, Tomaž Lorenz, Anja Bukovec, Črtomir Šiško-
vič, Žiga Faganel, Stefan Milenković, Benjamin Ziervogel, Filip Feguš idr.). Violinski virtuoz, skladatelj, teoretik in pedagog svetovnega slovesa G. Tartini tako po nekem času spet dobiva (v slovenskem in italijanskem jeziku, v pripravi pa je še njen angleški prevod) knjižni spomenik. Kot je povedal eden od piscev uvoda (Franco Juri, aktualni direktor Pomorskega muzeja S. Mašera v Piranu; str. 7), gre v primeru Tartinija za *Violino, Svetnika, Vraga*. Tako so omenjeno publikacijo izdali ob letošnji in aktualni 120. obletnici odkritja spomenika Antonia Dal Zotta G. Tartiniju na osrednjem piranskem trgu po sedemnajstih letih. Po sedemnajstih letih je to nova publikacija, vsebinsko dopolnjena z novimi izsledki po zaslugi neutrudne raziskovalke in avtorice Duške Žitko ali, če že hočete, tudi za njeno osveženo grafično podobo. O samem Tartiniju pa sta se razpisala še dva povsem novodobna violinska virtuozna: Rus David Fjodorovič Ojstrah (9) in naš Črtomir Šiško-
vič (9); dve povsem različni violinski figuri, po nacionalnosti Rus in Slovenec, po generacijah pa »prejšnji« Ojstrah⁴ in »sedanji« Šiško-
vič.⁵ Uvodničar je še naš poet, tesno povezan z muziko, akademik Ciril Zlobec iz leta 1992 (11). *Knjigi na pot* (12–13) se razpiše avtorica D. Žitko in razloži vse povode za izdajo te knjige. Med njimi omeni že nekatere popisane pa še nove. Nekaj malega je prebrati tudi o težavnosti stopnji Tartinijevega opusa in zakaj se npr. tudi dovolj redko pojavlja na repertoarju dandanašnjih izvajalcev. *Veličina Giuseppeja Tartinija* (15–28) poseže v razpoložljivi historiat obujanja spominov in zasluge posameznikov in inštitucij za vse dosedanje dosežke in dognanja o velikem »violinskem vragu.« *Tartinijeva življenjska pot* (29–58) dokumentirano in zanesljivo postavi našega Tartinija med Piranom, številnimi italijanskimi mesti in Prago tako bivanjskih kot tudi šolajočih in delovnih ter življenjskih postajah in profesionalnih uspehih. Še posebej se avtorica dotakne *Violinskega virtuozna* (59–62), saj Tartinija prav po tem pozna ves, ne le slovenski, italijanski ali češki (glasbeni) svet. Kot *Skladatelj* (63–68) je Tartini prikazan z nekaterimi faksimili rokopisov in tiskov, kot *Pedagog* (69–74) pa še z nekaterimi drugimi listinami, ki Tartinija umeščajo in utrjujejo s pismi, slikami, naslovniciami. Med njimi se najdejo tudi dokumenti, ki jih hrani naš Pomorski muzej S. Mašera v Piranu. Ker je bil Tartini tudi *Raziskovalec in teoretik* (75–78), mu je posvečen še ta fragment njegovega delovanja: naslovnica disertacije, rokopis raziskave o Platonovi znanosti, temelječi na krogu, naslovnica ocene Tartinijeve razprave ... Posebno in obenem zadnje poglavje pa piše o *Tartinijevi zapuščini* (79–96). Tu so v ospredju prostori in spominska obeležja, posamezni-

ki in skupine, društva in združenja, ljubiteljske in poklicne inštitucije, posmrtne maske, slike njegove violine in njenih delov, vedute Pirana ... *Literatura* (97–112) je obsežna in ne obremenjuje celotnega besedila knjige; 275 enot (avtorjev in naslovov), kar pomeni, da je ime skladatelja in violinista Giuseppeja Tartinija še kako prisotno tako na svetovni (evropski) kot tudi na slovenski znanstveni glasbeni sceni. Del tega dokaza so (objavljene) samo tri kratice (114). Zato pa je likovni del monografije izredno bogat. Šele skupaj kot »punctum contra punctum«⁶ tvorita z besedilom celoto. Za (objavljene) *Fotografije* (115–118) je na koncu popisan poseben seznam s ponovljenimi slikovnimi miniaturnimi in dodatnimi podatki za nekatere slike. Sledi še poseben spisek *Spletnih virov fotografij* (119–121) in (zaključna) *Zahvala*. Bogate in številne (skupaj z naslovno 127 enot) fotografije so v večini primerov v izvornih barvah. Marsikateri od objavljenih faksimilov⁷ izhaja prav iz našega Pomorskega muzeja S. Mašera v Piranu.

Knjižica, ki na vsega 121 (paginiranih) straneh prinaša novo in obogateno gradivo o »našem« Tartiniju, zagotovo sodi v našo kulturno in še posebej glasbeno dediščino. Hkrati pa je to ponovni dokaz, da tudi naše interdisciplinarno in multidisciplinarno združene umetnostne stroke in znanosti (arhivistika, glasba, muzeologija, muzikologija, literatura, umetnostna zgodovina ...) zmorejo najtežje tovrstne naloge; vključno z nacionalno in internacionalno, saj gre pri omenjeni knjigi oz. monografiji še za kaj več: za promocijo in turizem, za nadaljevanje tesne povezave med Slovenci in Italijani, ki prav v Tartinijevem rojstnem mestu (Piran) lahko služijo za zgleden primer sožitja. Četudi je v avtorstvu D. Žitko zaznati vse te in še druge nakhlonjenosti, tudi zaradi že omenjene ne pretirane obremenitve monografije z znanstvenim aparatom, ta le sodi tja, torej med izvirne znanstvene tiske, monografije. Lektor knjige je bil Henrik Ciglič, oblikovanje je delo Duške Đukić, arhivsko in fotografsko gradivo je avtorica skupaj z izdajateljem in založnikom črpala na najrazličnejših naslovih doma in v tujini (Slovenija in Italija), digitalizacijo je opravila Veronika Bjelica, knjigo pa je v nakladi tisoč kosov natisnila Eurografis, d.o.o. Slovenija.

3 Vilim Demšar (1937–2017).

4 D. F. Ojstrah (1908–1974).

5 Č. Šiško-
vič (roj. 1956).

6 Pika proti piki (za notna znamenja so večasih uporabljali pike).

1. Sočasno vodenje več samostojnih melodij.

2. Nauk o večglasju z določenimi pravili o vodenju posamičnih melodičnih linij.

3. Fig. vsebinsko nasprotje.

7 Natančen posnetek rokopisa, tiska, risbe ipd.